

ÁR ÑOHO AR KORINTIO

Ár ñoho ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mëmpa ya me Nkorinto

Ar nzengwa

1 Dar Pablo, ár mpotegi ar tsi Hmu Hesukristo ngetho njap'u bi ne Jö. Nuga ne ar ku Timoteo, di peñ'ahe nunar he'minu, nu'ahu gi 'buu Nkorinto, ne gatho ya ku gi 'buu har hai Akaya.

2 Jö ma tsi Dadahu ne ar tsi Hmu Hesukristo da 'ra'ahu ár nhwëki ne ar hogam'ui.

Ya thogi bi tho ar Pablo

3 Nsunda Jö ár Dada ma tsi Hmu Hesukristo. Gehnu ma Dadahu hwëgagihu ne ma Jöhu togo hubga ma muihu.

4 Gehnu togo hubga ma muihu nú'mu di thohu ya thogi, ne njap'u da tsa ga hu'mbabihu yá mui togo tho ar thogi ngu xta thohu. Di hu'mbabihu yá mui ngu xi njakagihu n'ehe.

5 Ngetho jangu xa di thohu ya dumui di teñhu ar tsi Hmu Hesukristo, njap'utho n'ehe di ñhehwihu ár humamui.

6 Ha nu'mu xta thohe ya thogi, di to'mhe da nhup'a ri muihu ne

da max'ahu gi k'onju. Ha nu'mu nhubgagihe ma muihe, njap'utho n'ehe di to'mhe da nhup'a ri muihu, ne da max'ahu gi tséthu ya thogi, di hñoxa nuya di thohe n'ehe.

7 Ne jangu gi thohu ya thogi nguje, hindi tsayahe di to'mhe njap'u da nhup'a'ihu ri muihu nguje n'ehe.

8 Tsi kuhu, di nehe gi pöhu nuya nt'utsa da thohe núnu Asia. Xa bi t'otkagihe ar ts'om'ui ne bi the ma ts'edihe, ndi beñhe ja nga kohenu.

9 Da ent'asehe nda thöga ma tehe. Njap'u hinge nga jamfihe ma ts'edisehe, honse nga to'mhe ár mfats'i Jö togo juxa nuya xi du.

10 Gehnu togo bi maxkagihe, faxkagihepya, ne di kaxmbenihe da maxkagihe ga k'onje ma'ra ya thogi ngunu.

11 Ha nu'ahu, nu'mu gi faxkagihe gi 'yafu Jö, ma da nja nzeye n'ehe togo da umbabi njamödi xi hwëgagihe nölö xka 'yapabihu.

Yo'ö ar Pablo himbi ma Nkorinto ngut'a

12 Di johyahe, ngetho ma mfenihe xikagihe xta 'yohe xiñho ngu

utkagihe Jö, ne hinxta yo'the ma mfenihe. Hinxta 'bu'hewa har ximhai ngu yá mfeni'ü, xta t̄emfe ár nhwéki Jö. Xta 'bu'he n'ar hogam'ui hár nthandi ya meximhai, m'et'o ha ri nthandihu.

¹³Nö'lö xta ot'ahe, di pōhe gehnu tso ri mfenihi, hinge man'ar mfeni. Ne di kaxmbenihe ma gi pōhu xiñho xoge.

¹⁴Ngu ya xka pökagihe n'a tsi tui, go ma ga ja'ahe gi njohyahu. Ha nu'ahu go ma gi jakagihe ga njohyahe n'ehe, nú'mu xta menga ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁵Gehnu ar mfeni ndi p̄ets'i. Jange da bemhö nga thop'ü m'et'o nú'mu nda poni nga ekwa Nmasedonia, ne ngi njohyahu ga tsoñ'ahu yo'gi.

¹⁶Hö, njap'ü ndi beni nga thop'ütho nga k'ös'ahu ne nga ekwa Nmasedonia. Ne m'efa nga penkp'ü man'agi, ne ngi faxkagihu nga ju ma 'ñu nga ma har h̄ai Nhudea.

¹⁷Nú'mu nda benga gathoyu, hage ndi ñ'önt'ütho. Wa ndi ñhe'be ya meximhai yot'a yá ne n'andi mö hö, ne n'andi hin'ö.

¹⁸Jö hingi yot'a ár ne, jange nuje n'ehe hindi möñhe hö ne hin'lö.

¹⁹Ngetho ár T'ü Jö ar tsi Hmu Hesukristo, nö'lö togo da d̄at'ahe majöni, nuga, ar ku Silbano ne ar ku Timoteo, nunar tsi Hmunu hingi yot'a ár ne. Hár m'uinu, ka d̄atkagihunu nö'lö majöni.

²⁰Ngetho hár te ar tsi Hmu Hesukristo, ka bi nhekintu gatho yá ñhöt'i Jö. Jange di eñhu, hö njap'ü, nú'mu di e'spabihu ár nsu Jö.

²¹Jö go bi zetkagihu ma ñ'emuihu hár 'ñu ar tsi Hmu Hesukristo, ne bi hñuskagihu ár Hñö.

²²Ne njap'ü bi 'wegagihu ngu yá metigihu'ö. Gehnu ar Hñö da höñhu ha ma muihu ngu n'ar 'bet'o ñhöt'i, ne di to'mhu ga höñhu xoge m'efa.

²³Ha nuga hinxta thop'ütho Nkorinto, ngetho di tsu ga zo'ahu nts'edi, ne ga tsot'a ri muihu. Jö pödi di mönga majöni, ne di et'a made ma te hindi kate.

²⁴Hindi nehe ga ja'ahe gi ñ'emuihu ngu di neje. Nö'lö di nehe, ga fax'ahe gi pe'su ar johya, ngetho di pōhe xi nzedi ri ñ'emuihu.

2 Jange nupya xta beni hinga pengi ga map'ü ga ja'ahu da zot'a ri muihu.

²Ngetho nu'mu da zot'a ri muihu, togo da hubga ma mui 'mu. Hage hingo nu'ü togo xta tsot'wa yá mui.

³Nú'mu nda ot'ahu, da jap'ü ndi honi gi jaju ga njohya xka tsomp'ü, hinge gi jaju da du ma mui. Di kaxmbeni, nú'mu di johya, gi johyahu n'ehe.

⁴Ngetho xa mi tuka ma mui ne ndi zoni nú'mu da ot'ahu m'et'o. Hinge ndi ne nga tsot'a ri muihu, ndi ne ngi pōhu xa di pes'ahu n'ar döta mhöte.

Ar Pablo pumbabi nö'ö togo xki nts'oki

⁵Ha nu'mu ja n'a togo xi jakagi xi du ma mui, hinge xi jakasega. Tsa ga möñhu xi zu'ahu n'a tsi tui n'ehe, hindi ne ga eñhu thota ár nzeye.

⁶Hñöjwu, di za ár mfei nö'ö togo nzeye'ihu ga kuhu.

⁷Ha nupya mahyoní gi pumbabihu ne hñu'mbabí ár mui, yo ma da du ar ts'oni.

⁸Jange di a'ahu gi uthwu man'agi da hyandi gi pe'sfu ar mhöte.

⁹Da ot'ahu nor he'mi n'ehe, ndi ne nga pödi ha gi ohu gatho nö'ö di xi'ahu, wa hin'ö.

¹⁰Ne nö'ö togo gi pumbabihu, nuga n'ehe. Hö, nuga xta pumbabi nu'mu di jamhä te ga pumbabi. Xta jap'u di honga ri ñohu hár nthandi ar tsi Hmu Hesukristo.

¹¹Ne njap'u hinga xojwu ar 'nu ar ts'onöhi. Di pöhu honga hanja da kut'a ya ts'omfeni.

**Ar Pablo xa mi tupa ár
mui mi 'buñhu Ntroa**

¹²Nú'mu nda tsonu Ntroa nga mömbahmö ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo, da nu xki xogagi ar goxthi.

¹³Mödi xa mi tuka ma mui, ngetho hinda nthe'benu ma tsi ku Tito. Jange da ñ'e'be ya ku, ne da ju ar 'nu da ekwa har hai Nmasedonia.

**Nu'mu di 'buñwihi ar tsi Hmu
Hesukristo, hyax'mu di tötehu**

¹⁴Jamödi Jö jakagihu hyax'mu ga ntötehu, ngetho di 'buñwihi ar tsi Hmu Hesukristo. Ne hagatho di ñ'uñu nunar hoga mfödi, ngu n'ar hogañuni habu gatho tsoni.

¹⁵Jö nugagihu di pe'sfu ár hogañuni ar tsi Hmu Hesu, di nxaiñu madera nu'u xi mpoho ne nu'u hinxi mpoho.

¹⁶Nuya xi m'edi tsa'u ngu n'ar ñuni hote, ha nuya xi mpoho, ngu n'ar ñuni umba ar te. Togo tsahmö da 'yot'a nuya 'befiyu.

¹⁷Nuje hindi pathwe ár mhö Jö, ngu ot'a nzeyé honi da dö ar bojö. Nuje xint'axi ma mfenihe di möñhe nö'ö 'rakagihe Jö, ngetho di pöhe di 'buñhe hár nthandi'ö, ne di 'buñbehe ar tsi Hmu Hesukristo.

Yá 'begogihe Jö di möñhe
ar 'ra'yo nkohi

3 Hage di hoñhe man'agi gi numañhogihe. Wa di hoñhe ga hös'ah*e* n'ar he'mi di ñömañhogihe, ne xka poñhe gi 'rakagihe n'a ngu ot'a nu ma'ra.

²Gese'ihi ngu ma he'mi'ihe xi thuska ha ma muihe, gehnu to gatho pödi ne gatho nehe.

³Njap'u nheki ngu yá he'mi'ihi ar tsi Hmu Hesukristo, xi t'enk'a ha ma 'yehe. Hinge honse xi t'ot'i, pewi ár Hñö Jö. Hinge ha ya nxindo, ha yá mui ya jö'i.

⁴Xta möñhe njap'u ngetho di kaxmbenihe di 'buñbehe xiñho Jö, faxkagihe ar tsi Hmu Hesukristo.

⁵Hinge di beñhe xa di pe'se ar ts'edi te gatho ga othe. Jö go 'rakagihe ar ts'edi ga pehe nunar 'befinu.

⁶Gel'ö togo bi hñuxkagihe, ne bi 'rakagihe ar ts'edi ga mpehe har 'ra'yo nkohi. Hinge di teñhe ya 'bepate xi t'ot'i, gese ár Hñö Jö otkagihe ar 'nu. Ngetho ya 'bepate tsixkagihi har ndöte, ha nunár Hñö Jö 'rakagihi ar te.

⁷Ha nu'mu nuya 'bepate bi t'uni xki t'ot'a ha ya nxindo, xa mi pe'sa ár nsu, jange nuya me Israel himi tsa nda hyandwa ár hmi ar Moise xa mi hyats'i, mödi m'efa ma nda the xoge,

⁸tenguhmö ár döta ár nsu ar 'ra'yo nkohi pepya ár Hñö Jö.

⁹Ngetho nu'mu nuya 'bepate tsixa har 'bexui ya jö'i, bi t'unga mi nhekiwi ar nsunda, xa töte ár nsunda ar 'ra'yo nkohi, japi da m'u xiñho ya jö'i hár nthandi Jö.

¹⁰Nuya 'bepate mi pe'shmö ár nsu, hingi tsq da ñhuxkwi ár nsu nunar 'ra'yo nkohi.

¹¹Ngetho nu'mu nö'ö thege bi me'sa ár nsu, tenguhmö ár nsu nö'ö hinda ma da thege.

¹²Ngetho di pe'se n'ar döta ndo'mi, jange hindi ntsuhe ga möñhe ar hogu mhö.

¹³Hindi ñhe'behe ar Moise togo mi ko'ma ár hmi, ne njap'u nuya me Israel hinge nda hyanda hanja nda the nunar hyats'i xki thuts'i nda thege.

¹⁴Ha nuyá mfeni'u bi jot'i, ne nuya payu nú'mu né'u ar nkohi mi ja mam'let'o, jot'atho yá da. Ngetho honse ar tsi Hmu Hesukristo tsq da hnökwbabi'u ar dutu kotwabi yá hmi.

¹⁵Njap'utho nuya payu, nú'mu né'u ár t'ofo ar Moise, wande nunar dutunu kotwa yá mfeni.

¹⁶Ha nu xta ñ'emu ar tsi Hmu, da da ar dutu kotwa yá da.

¹⁷Ngetho ar tsi Hmu ge'ö ar Hñö, ne nu'u togo pe'spa ár Hñö Jö, hinte ja te kot'i.

¹⁸Nuju hinte kobgagihu ma dahu. Di hanthwu ár nsunda ar tsi Dada ngu ha n'ar ñhe. Ne ár Hñö Jö 'yo di pätkagihu di hñuxa ár nsunda ha ma m'uihu, ne ga tsoñihu di hnöktagihu ar tsi Hmu.

4 Jange nuje hindi wenthe di pehe nunar 'befi xi hwegagihe Jö.

²Hindi mpeje nt'ögitho, hindi ntsaje. Hindi othe xi nts'ogagihe, hindi pathwe ár mhö Jö. Nö'ö di pehe, di uhe ár mhö Jö majöni ha ma m'uihe, gehnu numañho ya jö'i di othe hár nthandi Jö.

³Ha nu'mu 'ra xi t'ökwbabi, hingi tsq da bö ar hogu mhö di möñhe, gehyu di ma da m'edi.

⁴Ar ts'ondöhi togo ar ndö nuya ngökapayu, xi got'wa yá da nu'u hingi ne da gamfi. Ne njap'u hinda zütwu ár hyats'i ar hogu mhö utwa ár nsunda ar tsi Hmu Hesukristo, togo di hñöxa Jö ar tsi Dada.

⁵Nuje hindi noñhese ma m'uihe. Nö'ö di pehe, di 'yoñhe ar mhö, di eñhe nunar tsi Hmu Hesukristo gehnu ar Hmu, ne nuje ngu ri 'begogihe. Di othe njap'u ngetho di pefé ar tsi Hmu Hesukristo.

⁶Ngetho Jö togo bi japa ar ñot'i nda hya'sa madedar 'bexui, go bi xoga ma mfenihu ga hanthwu ár nsunda Jö nheki hár hmi ar tsi Hmu Hesukristo.

Hyax'mu ga 'buhu har ñ'emu

⁷Nunar döta m'ets'inu xi 'rakagihu Jö, jwata ha ma ndo'yohu ngu n'ar tsi ts'obohai. Ne njap'u da nheki nunar döta ts'edinu go unga Jö, hingo ma ts'edisehu.

⁸Nuje di pefé ar tsi Hmu, xa xi nts'ibgagihe, mödi tsqda ga ñöñhe. N'andi hindi pöhe te ga pehe, ne hindi 'behe ar ts'eti.

⁹Njukagihe, ha hingi k'at'a togo da maxkagihe. T'entk'athogihe, mödi hinxi nhwatkagihe.

¹⁰Habu gatho di 'yohe, di ñ'enthe ár ndöte ar tsi Hmu Hesukristo, di hoñhe da nheki ha ma ndo'yohe ár te'ö.

¹¹Nuya di 'buhe, hyax'mu di enthe ma tehe da tho, ngetho di teñhe ar tsi Hmu Hesukristo. Ne nunár te ar tsi Hmu da nheki ha ma ngöxando'yohe.

¹²Nuje di ntoxe ar ndöte di hös'ahe ar hogu mhö, ha nu'ahu gi höñhu ar te hinda göts'i.

¹³Ngu enga har T'ofo: Da ñ'emui, jange da ñö. Nuje n'ehe di pe'se nunar mfeninu, jange di möñhe nunar mhönu, ngetho di ñ'emuihe.

¹⁴Di pöhe, nuna togo bi guxa har ndöte ar tsi Hmu Hesukristo, ma da guxkagihu n'ehe mahyegi ngu bi guxa ar tsi Hmu, ne da 'babgagihu mahyegi habu bi 'ba'ö.

¹⁵Ngetho nuya thogiyu di thohe, da thohe di hoñhe ri ñihohu, ne da zu ma nzeyé nunár nhwëki Jö. Njap'u di nzeyé togo di umba njamödi Jö, ne di nsundabi n'ehe.

¹⁶Jange hingi went'a ma ñ'emuihu. Mödi nunar ndo'yonu di hanthu thege, ha nunu mbo ha ma muihu, 'yo di n'a'yo hyax'mu.

¹⁷Ngetho nuna n'a tsi tui ya nt'utsa di thohu, faxkagihu da hñuxa nunar döta nsunda tobtagihu.

¹⁸Hindi huxa ma dahu nuya te tsäga hanthuwa, ngetho nuyu ma da thege. Nuju di huxa ma dahu nu'u hingi nheki ne hiñham'u ma da thege.

5 Di pöhu, nu xta nhwata nunar ndo'yonu ngu n'ar ngu di 'buñuwa har ximhai, ma da t'akagihu man'ar ngunu mhets'i, hinxi hoka n'ar ñ'oho, xi hokase Jö, ne hiñham'u da thege.

²Jange nuya payu di 'buthu har ngunu, di gö'su di to'mhu da thetkagihu ar 'ra'yo ngu bi janu mhets'i.

³Njap'u ma da thetkagihu n'ar 'ra'yo he, hinge ga 'buñu tsi nthemfotho.

⁴Ngetho nu'u di 'buñu ha nunar ngunu, tupka ma muihu di zoñhu. Hindi nehü da thömgagihu ma

dutuhu. Nö'ö di nehü, da thetkagihu n'ar 'ra'yo. Ne nunar 'ra'yo ndo'yo ngu n'ar dutu hiñham'u da thege, da go'ma nö'ö man'a thege.

⁵Nö'ö togo bi hyógagihu nga thohu njanu, gehnu Jö. Ne xi 'rakagihu ár Hñö, xi 'bet'ogihu, ne njap'u di pöhu ga höñhu xoge m'efa.

⁶Jange hyax'mu di johya di ndo'mhu. Ne di pöhu, nu'mu di 'buthu ha ma ndo'yohu, hindi 'buñwithohu ar tsi Hmu.

⁷Nuju hindi teñhu nö'ö di hanthu, di teñhu nö'ö hindi hanthu, honse di ñ'emuihu.

⁸Nuju di ndo'mhu, jange xa di nemhöhü ga hehu nunar ndo'yonu, ne ga 'buñwiñu ar tsi Hmu.

⁹Jange ma ga umba ma muihu ga othu nö'ö ne'ö, wa hindi 'buñwithohu, wa gar 'buñwiñu.

¹⁰Ngetho mahyoni gatho ma ga 'bahu da hñöskagihu majöni ar tsi Hmu Hesukristo. Ne ga höñhu ma nthöhöhü n'a ngu n'a tengu xta mpeñu nú'mu ndi 'buthu har ndo'yo.

Ar 'bëfi ñhogamui

¹¹Nuje di tsufe Jö, jange di umba ma muihe ga pomfe yá mui ya jö'i. Jö pödi xiñho tema di pe'se ha ma muihe, ne di kaxmbenihe njap'u gi pökagihe n'ehe.

¹²Hindi hoñhe gi numañhogihe man'agi. Nö'ö di nehe, gi 'ñeskagihe ma nsuhe. Ne gi pe'su tema gi thöthwu nu'u exase yá nsu, nete nö'ö oxta mañö, hingi japamasu nö'ö di 'ñe mbo.

¹³Nu'mu xta 'bë ma mfenihe, di othe di nsundahé Jö. Ha nu'mu di benthe, di pep'ahe di hoñhe ri ñhohu.

14 Gatho nö'ö di othe, di jahep'u ngetho ár mhöte ar tsi Hmu tökagihe. Di pöhe, nu'mu bi du n'a pota gatho, pontho bi du gatho n'ehe.

15 Nö'ö bi du bi pota gatho, ne nu'u togo tetho, hinda m'ui da 'yot'a nö'ö ne'u. Da m'ui da mepa nö'ö togo bi du, ne bi mengi bi nte bi döpa ár ñho'u.

16 Jange nupya dimap'u, hinga ma ga hanthu ma'ra ngu bense ya jö'i. Hinga hanthu njap'u ar tsi Hmu Hesukristo, mödi xta pöhmöhu ngu benga ya jö'i.

17 Nö'ö togo 'buuhwi ar tsi Hmu Hesukristo, xi n'l'a'yo ár te. Nunar m'ui mi 'bu maham'u, xi thogi, ne xi me'sa n'a ma'ra'yo.

18 Gathoyu xi 'raju Jö, togo ba tsigagihu nga ñhogamuiwihu'ö härte bi unga ar tsi Hmu Hesukristo. Ne xi 'rakagihu ar 'befi ga xifu ma'ra da ñhogamuiwi Jö n'ehe.

19 Ga möñhu, Jö xi ñhogamuiwi ya jö'i här te bi unga ar tsi Hmu Hesukristo, ne hingi ts'i'spa nt'ofo yá ts'oki. Ne xi zogagihu ar 'befi ga jafu da nunga nunar mhönu ñhogamui.

20 Nuje dar m'ehnihe di pothe ar tsi Hmu Hesukristo, ne pontho Jö go zo'ahu. Jange di xi'ahu här thuhu ar tsi Hmu Hesukristo: Ñhogamuiwihu Jö.

21 Nö'ö togo himbi 'yot'a ar ts'oki, bi thandi ngu ar ts'okte, njap'u bi pokagihu. Ne nuju ndar ts'oktehu, bi thangagihu hinte ma ts'oki di tuhu här nthandi Jö, ngetho di 'buuhihu ar tsi Hmu Hesukristo.

6 Nuje ngu yá maxtegihe ar tsi Hmu, di xi'ahe hingi fesfu ya ñho xi hwëk'ahu Jö.

2 Ngetho ngu enga har T'ofo:

Ha ya hoga pa xta ox'a'i,
ne xta fax'a'i har pa mpoho.

Ha gi oħu, gehnu ar hoga papyá, ne ar pania ar pa mpoho.

3 Di ntsuñhe hinto di nehe ga jafe da mfets'e, ne njap'u hinto di pe'sa te da ñömañ'u ma 'befihe.

4 Nö'ö di pehe, di umba ma muhihe da nheki yá 'begogihe Jö. Di pe'se ar ts'eti di thohe ya thogi. Te gatho di k'athe, di thohe ya dumui.

5 Di thohe ya mfei, njokagihe ha ya fadi. Hexkathogihe ya jö'i 'butho da hyogagihe. Xa di thohe ar 'befi, di a ma t'öhöhe, di thohe ar thuhu.

6 Nhekitho yá 'begogihe Jö ngetho di 'buhe n'ar m'ui xint'axi. Xta 'ñuhe ar hoga mfödi xi t'aje, xta pe'sfe ar ts'eti ma'ra, ne di 'buhe ga faxe togo honi. Tsixkagihe ma mfenihe ár Hñö Jö, ne di pe'se n'ar mhöte hingi oxta mañö.

7 Di möñhe ar mhö majöni. Jö 'rakagihe ar ts'edi ne ar hogamui, faxkagihe habu gatho ga ntötehe.

8 Ra eskagihe ma nsuhe, ma'ra nugagihe hinter m'ekagihe. Ñhömañ'ugihe ne ñhömañhogihe. Nhugagihe ngu dar nemhñöhe, ha di möñhe nö'ö majöni.

9 Nhugagihe ngu ya n'añ'o, mödi fökagihe. N'andi ya 'butho da thoje, ha di 'buthe. Xa di thohe ya mfei, ne hinxi thogathogihe.

10 Di thohe ar dumui, ha hingi tsaya ma johyahe. Di 'buhe ngu n'ar tsi hyoya, mödi di hemfe ya ñho ma'ra. Wande hinte di pe'se, ha go ma metihe gatho.

11 Tsi kuhu me Nkorinto, xta xi'ahe xiñho gatho, ne xta kwat'ahe ha ma muhihe.

¹²Nuje hindi kothe ma muihe ga mö'ahe, ha nu'ahu hö, xka kothu ri muihu gi mökagihe.

¹³Njanu gi ko'skagihe, xoju ri muihu gi mökagihe. Di xi'ahu njap'u ngu ma bötsi'ihu.

Ár ngugihu Jö togo hö ar te

¹⁴Yo gi nthöskwihi ya jö'i hingi ñ'emui. Ngetho, hage ntsixkwi ar fiho nö'ö hingi ho. Wa tsə da m'u n'at'wu ar 'bexui ne ar hyats'i.

¹⁵Hage ja te ntsixkwi ar tsi Hmu ne ar ts'ondöhi. Wa tema di hñöökwi n'ar gamfi ne nö'ö hingi ñ'emui.

¹⁶Ar nijö Jö hingi tsə da nthöskwi yá nijö ya tsita emp'ö. Ha nuju yá nijögihi Jö togo hö ar te. Ngu bi 'ñenö:

Ma ga 'bu'be, ne ma ga
'yo'bega'u.

Ne da hyanggagi yá Jögi,
ne nuga ma ga nu ngu ma bötsi.

¹⁷Jange enga ar tsi Hmu:

Poñhu hyehup'u,
yo gi thəñhu nö'ö hingi ho,
ne ga ts'iahu man'agi.

¹⁸Ne gi 'ñengagihu ri Dadagihu,
ne nu'ahu ga eñ'ahu ma t'u'ihu
ne ma t'inxu'ihu,
enga njap'u ar tsi Hmu togo
pe'sa gatho ar ts'edi.

7 Tsi kuhu, ngetho Jö xi
'rakagihu nuya ñhöt'iyu, ma ga
hehu gatho nö'ö japa da ts'oka ma
ndo'yohu ne ma mfenihi, ne ga 'bu'hu
n'ar hogam'ui ngetho di tsufu Jö.

Ar Pablo bi njohya mi bödi xki
'yot'wa yá ntso'mi ya me Nkorinto
²Pe'skagihe ar mhöte. Hinto xta
ot'wabihe ar ts'om'ui, hinto xta
ts'okwa ár mfeni, ne hinto xta kahe.

³Hindi xi'ahe njap'u ngetho di ne ga tsə'ahe. Ngu xta xi'ahe m'et'o, xa di mö'ahe. Nu'mu di 'buhe wa ga tuhe, hinga hek'ahe di mö'ahe.

⁴Nuga hinte di pets'i te ga koñ'ahu, di es'a ri nsuhu, gehnu hubga ma mui, ne xa di johya maddeda ya thogi di thohe.

⁵Ngetho xa majöni nú'mu nda tsghewa Nmasedonia, hinte da pe'se ar tsaya, ngetho habu gatho ndi thohe ya dumui. Nuya himi jamfi mi jusje ar hñö, ha nu har nijö mi tuka ma muihe ya ku.

⁶Honse Jö togo hu'mba yá mui nu'u ja te tupu yá mui, bi hñubga ma muihe mi zo ar ku Tito.

⁷Hinge honse da njohyahe mi zoho. Bi jakagihe da njohyahe, bi metkagihe hanja ga jafu bi njohya. Ne bi xikagihe hangu gi mökagihu ngi zoñhu ngi hongagihu, ne njap'u bi jakagi bi hñuxa ma johya.

⁸Ngetho mödi da tsot'ahu ri muihu har he'mi da peñ'ahu, hinte tuka ma muiypa, ngetho da pödi da tsot'a ri muihu 'ra ya tsi pa.

⁹Ha nupya di johya, hinge nú'mu da pödi bi zot'a ri muihu. Di johya ngetho nunar nzot'amui bi ja'ahu ga 'yothwu ár ntso'mi. Bi du ri muihu ngu numañho Jö, ne njap'u hinto da ts'ok'ahe.

¹⁰Ngetho nunar dumui numañho Jö, tsixkagihu ga othwu ár ntso'mi ne ga mpohu, ne hinga möñhu m'efa hindu othu xiñho. Nunar dumui tsase ya jö'i, honse tsixa har ndöte.

¹¹Ha nu'ahu xi zot'a ri muihu ngu ne Jö. Njanu xi max'ahu ga umba ri muihu nö'ö ngi othu, ne ga ñöngagihu. Bi ja'ahu bi mbo ri

kwehu ne ga pe'su ar ntsu. M'efa ngi ne ngi hyandagihu, ne ga umfu ár mf^ei togo xki 'yot'a ar ts'oki. Gathoyu nheki ga umba ri muihu ga 'yothu xiñho.

¹²Nú'mu da peñ'ahu nunar he'minu, hing^e honse ndi benga nö'ö togo bi 'yot'a ar ts'oki, ne nö'ö togo bi nts'okwabi. Ndi ne ngi pöh^u hangu tup'a ri muihu gi bengagihe hár nthandi Jö.

¹³Jange nu nda pöhe ga njohyahu, bi hñubga ma muihe. Ne xa da njohyahe nda hanthwe ár johya ar ku Tito. Nú'mu mi zoñ'ahu bi hñuxa ár ts'edi.

¹⁴Nú'mu nda es'ahu ri nsuhu ndi petwa ar Tito ri m'uihu, hinxta 'be ma tsa. Gatho nheki majöni, njangu majöni gatho nö'ö xta xi'ahu. Bi njap'u nö'ö da xipa ar ku Tito n'ehe.

¹⁵Ne hyax'mu huxa nunar mhöte pes'ahu, nú'mu benga hanja ga 'yo'thu ne hanja xa ga numansuhu.

¹⁶Di johya ngetho di kaxmbeni gi othu xiñho gatho.

Ar mfats'i m'empa ya ku
8 Tsi kuhu, di ne gi pöh^u nuya ñho xi hwékwa Jö nuya nijö 'bulkuwa Nmasedonia.

²Mödi xi thohyu nzey^e ya nt'utsa, xa xi me'sa nzey^e ar johya. Ne mödi xa ya tsi hyoya, xa xi unga yá mfats'i.

³Di dämajöni go bi nese'u nda unga yá mfats'i ngu bi maxa yá ts'edi, ne xi unga xa nzey^e ngu xi zu yá ts'edi.

⁴Xa bi 'yakagihe ar möte nga umfe ar seki nda mfaxte ha nunar ñhonu t'ot'wa ya gamfi.

⁵Hinge ndi to'mhe njap'u. M'et'o bi 'yent'a xoge yá te nda mepa ar tsi Hmu, ne m'efa bi 'yent'a yá 'befi ha ma 'yeh^e, ngetho njap'u mi ne Jö.

⁶Jange xta afe ar ku Tito, da map'u da xi'ahu gi jwathu gi munsu nunar mfats'inu nhwékwbabi ya tsi ku, gehnu ma yapa xki dum'ö.

⁷Ngetho gatho gi 'buhu xiñho: xa gi pe'su ri jamfihu, gi pöh^u te gi möñhu, gi pöthwu ár mhö ar tsi Hmu, xa gi ne gi pefu Jö, ne xa gi mökagihe. Umba ri muihu gi hwékwbabihu ma'ra.

⁸Hindi 'bep'ahu. Honse di xi'ahu nuyá hogamui ma'ra, ne ga nu ha majöni tsit'a ri muihu gi möhu ma'ra.

⁹Ngetho gi pöh^u te xi hwégagihu ma tsi Hmuhu Hesukristo. Mödi mi pe'sa xoge, bi ñhoya, ha nuju ndi ñhoyahu, dá pe'su xogepya.

¹⁰Di ne ga xi'ahu, xiñho gi jwathu nunar 'befi ga du'mhu ma jeye. Nu'ahu hing^e honse ga beñhu, ga njohya ga du'mhu ga 'yothu.

¹¹Jange jwathu nunar 'befi. Njangu ngi nehu ngi 'yothu, njap'u gi nehu gi jwathu n'ehe, ngu nda zu'ahu ri ts'edihu.

¹²Nu'mu xa majöni gi nehu te gi uñhu, Jö numañho gi uñhu nö'ö gi pe'su. Hingi a'ahu nö'ö hingi tsu ri ts'edi gi uñhu.

¹³Yo ma gi beñhu di jap'u di honi da m'u xiñho 'ra, ne nu'ahu gi thohu ar k'at'i.

¹⁴Di nega, nuya gi pe'su ya ñho nuya payu, da tsa gi faxu nuya hinte pets'i. Ne m'efa di pe'syu, ne da tsa da max'ahu habu gi k'athu n'ehe, ne gatho gi 'buhu mahyegi.

¹⁵ Jangu enga har T'ofo: Nö'ö togo bi go nzeye, himbi bongwabi, ha nö'ö bi go tx'utho, himbi k'at'wi.

¹⁶ Jamödi Jö bi umba ar ku Tito ar mhöte mahyegi ngu nö'ö di pë'sahu.

¹⁷ Majöni da afe ar möte ma nda k'ös'ahu, mödi mi nese nda map'u, ngetho xa mö'ahu.

¹⁸ Ne di peñhe da mewi ar Tito n'ar ku togo e'spa ár nsu gatho ya nijö habu xa mönga ar hoga mhö.

¹⁹ Hinge honse ar 'befinu xi t'umbabi. Nuya nijö bi hñuts'i ga me'behe ga 'yohe ar 'nu, gar möhe ma ga tsohe nunar mfats'inu. Nuna di heñhe di nsundahe ar tsi Hmu, ne da nheki ma hogamuihu.

²⁰ Njap'u hinda tsä togo da ñömañ'ugihe nunar döta mfats'inu o ha ma 'yeha.

²¹ Di umfe ma muihe ga othe xiñho ar 'befi hár nthandi Jö ne ha yá nthandi ya jö'i.

²² Di peñ'ahe ñ'owi'u man'ar ku, xta hanthe ha ya 'befi xta umfe xi umbár mui xi mepa Jö. Ne nupyaxi hñuxa ár ts'edi, ngetho kaxmbeni gi faxtehu.

²³ Nor ku Tito gehnu ma ñ'ohu ne ma maxte di pep'ahe. Ha nu ma'ra ya ku go xi mehnaya nijö da hñös'ahu ar nzengwa, ne njap'u da 'ñe'spa ár nsu ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁴ Utwabihuyu ri mhotehu, ne njap'u da hyanda ya nijö majöni nö'ö di es'ahu ri nsuhu.

9 Hinga mahyoni ga pengi ga ot'ahu ga bemp'ahu nunar mfats'i di pempabihu ya gamfi.

² Ngetho di pöhe xa gi ne gi mfaxtehu, ne xta xipabihe ya ku me Nmasedonia. Jange nu'u xi njohya da uñ'u n'ehe, ngetho da xife nu'ahu

gar menguhu Akaya, pe'sa n'a njeyé xa xka nehu gi uñhu ri mfats'ihu.

³ Nu'mu xta pehnaya ku da m'lët'o, di ne ga tsu'ahe ngu xta es'ahe ri nsuhu. Xka möhep'u, xka ñhoju ngu xta mö.

⁴ Ngetho nu'mu ga me'be 'ra ya me Nmasedonia ne da diñ'ahu hinxka ñhoju, ga 'bë ma tsähe, ngetho xta möñhe xka ñhoju. Nu'mu da njap'u gi 'behu ri tsähu n'ehe.

⁵ Da beni mi mahyoni nga peñ'ahu xi m'lët'o nuya kuyu, ma da nu ha xka jwathu xka johu nunar mfats'i xka ñothu ngi uñhu. Ne ngi ñhoju gi uñhu ngu n'ar mfats'itho, hinga gi uñhu ngetho di a'ahe.

⁶ Get'o di xi'ahu ngu enö: Nö'ö togo tx'utho pot'i, tx'utho xofo n'ehe. Ha nö'ö pot'a nzeye, nzeye xofo n'ehe.

⁷ N'a ngu n'a da unga ngu xi beni, hinto da hyoka nö'ö uni, ne hindu uni ngetho njapi. Jö mödi nu'u togo johya uni.

⁸ Jö pe'sa ar ts'edi da hwëk'ahu gatho nö'ö gi k'athu, ne da bonk'a'ihu gi 'yothwu ar ñho ma'ra.

⁹ Ngu enga har T'ofo:

Bi hyeni ne bi umba ya hyoya.

Nunár ñihogajö'i hiñham'u da thege.

¹⁰ Jö togo umba te da mot'a ar mot'i ne 'winga togo ñuni, dá max'ahu gi pe'su nzeye ar sofo, ne gi ñhogajö'ihu xa gi faxu ma'ra.

¹¹ Ne hinte gi k'athu, xa gi johyahu gi uñhu ar mfats'i, ne njap'u ma'ra da umba njamödi Jö nunar mfats'i di hö'sfe.

¹² Ngetho nunar mfats'inu hinga honse faxa nuya gamfi tho ar k'at'i, njap'u nzeye ya njamödi t'umba Jö.

¹³Ha nunar 'befinu, nzeye da 'ñe'spa ár nsu Jö nút'mu hant'a'ihu tengu gi othwu ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo, ne hanja gi johyahu gi faxu'u ne gatho nu'u tho ar k'at'i.

¹⁴Ne xa di mö'ahu da 'yapa Jö da max'ahu, ngetho Jö xa xi hwék'ahu n'ar hogamui.

¹⁵Jamödi Jö, togo xi 'rakagihu n'ar nt'uni hingi tsa ga möñhu tengu ár döta.

Ar Pablo ñönga ár 'befi

10 Nuga dar Pablo, ne di a'ahu hár hogajö'i ne hár mhöte ar tsi Hmu Hesukristo, mödi enga 'ra nút'mu di 'bup'u, di tset'athohu, ha nút'mu di 'bu yap'u, xa tse ma ne ga ñö.

²Jange di a'ahu ar möte, yo ma gi jaju ga ñö nts'edi xka map'u. Ngetho xta ekwatho nu'u togo enö di ot'athohe ngu benga ya meximhai.

³Mödi di 'buhewa har ximhai, hindi pehe ngu ot'a ya meximhai.

⁴Ngetho ngu n'ar ndogu di ntuñhe. Ha numa bojöhe hinge yá meti ya jö'i, pe'spa ár ts'edi Jö da hwatwa yá ts'edi ya ñ'uni.

⁵Ne da jö'sa gatho ya mfeni ot'a ñ'ets'i, ntokwi ya jö'i hingi hegí da bö Jö, ne da gu da zits'i da 'yota ar tsi Hmu Hesukristo.

⁶Ne di 'buhu ga umfe n'ar mfei nu'u togo hingi ot'a nö'ö nsipabi, di to'mthohe gi tsoñhu gi 'yothu gatho nö'ö di xi'ahe.

⁷Nu'ahu gi hanthu nö'ö oxta mañö. Nu'mu n'a ñ'emui ár meti ar tsi Hmu Hesukristo, dá beñ'ö di

njahep'u, ár metigihe ar tsi Hmu n'ehe.

⁸Mödi da tsahmö xa ga exa ma nsuhe, hinga 'behe ma tsahe. Ngetho ar tsi Hmu xi 'rakagihe ar ts'edi ga hoñ'ahe ri ñhohu, hinge ga ts'ok'ahe ri mfenihu.

⁹Di xi'ahu njanu, hindi ne gi 'ñeñhu di ne ga pi'ahu ha ya he'mi di peñ'ahu.

¹⁰Ngetho majöni 'bu 'ra togo enö: Nuyá he'mi xa ñö nts'edi ne pe'sa ar ts'edi, ha nút'mu 'bukwa hinte pe'sa ár ts'edi, ne hinto tsupa ár mhö.

¹¹Nu'u togo mönga njap'u, dá bödi n'ehe, ngúr nts'edi di ñöhe ha ya he'mi hindi 'buhu, tsa ga njahep'u n'ehe nút'mu di 'buhu.

¹²Ngetho hindi ne ga ñhe'behe 'ra nu'u 'yop'u ñ'exase, ne ñhekse n'a ngu n'a. Xa xi 'be yá mfeni.

¹³Nuje hindi thothe di exe ma nsuhe. Honse da tsa ga e'sfe ár nsu ár nt'ení ar 'befi xi 'raje Jö. Njap'u xta tsoñhe habu gi 'buhu.

¹⁴Nuje hinge xa di exe ma nsuhe, ngu ga othe nu'mu hinxta tsoñhe xta hös'ahe m'let'o ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁵Hindi nehe ga exe ma nsuhe ha yá 'befi ma'ra. Mödi hö, di to'mhe da te ri jamfihu, ne da tsa da nungu ma 'befihe habu gi 'buhu, di zonga habu xi benga Jö.

¹⁶Ne ga möñhe ar hoga mhö di manu habu gi 'buhu. Ne hindi nehe ga kythe habu xi mpe ma'ra, yo ma ga exa ma nsuhe ha yá 'befi xi 'yot'u.

¹⁷Ha nö'ö togo ne da 'ñexa ár nsu, dá 'ñe'spa ár nsu ar tsi Hmu Hesukristo togo ár meti ar 'befi.

¹⁸Ngetho hingi nhumañho nö'ö exasé ár nsu. Nhumañho nö'ö togo numañho Jö n'ehe.

11 Xömhö gi pe'skagihu ar ts'eti nu'mu ga mönga 'ra ya mhö di beni, mödi wande xta 'be ma mfeni. Hö, di ne gi tsetkagihu.

²Ngetho xa di tuse di mö'ahu, ngu mö'ahu Jö. Xta 'wek'ahu ngu n'ar nxutsi 'bui xint'axi, pontho gi nthötwihu n'adar döme, gehnu ar tsi Hmu Hesukristo.

³Ha di tsu da mponga ri mfenihu, ngu bi pomba ár mfeni ar Eba bi ka ar k'eñö ma nts'o, ne hingi umba ri muihu gi teñihu ar tsi Hmu Hesukristo.

⁴Ngetho gi numañhohu togo tsoho ut'ahu man'ar mhö nongar Hesu, hingi ñihewi nö'ö xta ut'ahe. Ne gi höñhu nu'mu xi'ahu man'ar hñö n'añ'o hingár Hñö Jö xka hñöñhu, ne togo mönga man'ar mhö hinge ngu ar hoga mhö xka pöhü. Gatho gi tsetathohu.

⁵Di beni hinte tökagi nuya döta mpote ngu en'ü.

⁶Ngetho mödi hindi pödi ga ñö xiñho, di pödi te di mö. Go xka hyandasehu.

⁷Hage hindá ot'e xiñho nú'mu hindá exka ma nsu ne go da es'ahu, ngetho hinte da a'ahu nú'mu nda hös'ahe ár hoga mhö Jö.

⁸Xta hömba ma'ra ya njut'i ne da tsä ga pep'ahu.

⁹Ne nú'mu ndi b'up'ü ne ndi thohmö ar k'at'i, hinte da a'ahu. Nuya ku ba e Nmasedonia bi 'rakagi nö'ö ndi honi. Hinte xta a'ahu, ne hinte ma ga a'ahu.

¹⁰Di mönga nunar majöninu, ngetho ar tsi Hmu Hesukristo 'bu

ha ma mui. Gatho ar hai Akaya hinto ma da hñögagi ga exa ma nsu ga petwabi nuna di ot'e.

¹¹Yo'ö. Hage hindi mö'ahu. Jö pödi hö, di mö'ahu.

¹²Ne ma ga jap'utho. Hinga hegí nu'u togo honi hanja da 'ñexa yá nsu, enö mpe'u mahyegi ngu je n'ehe.

¹³Ngetho nuyu ya kate mpote, ya hyate 'bego, ot'e ngu yá mpotehmö ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁴Hinto da 'yotho, ngetho gese ar ts'ondöhi ot'e ngu n'ár enxe Jö n'ehe.

¹⁵Jange hinga 'yothu nu'mu nuyá 'bego ar ts'ondöhi ot'e ngu ya hogá 'bego emp'ö. Katetho, ha m'efá ma da t'umba ár njut'i yá ts'o'befi.

Ya ugi bi tho ar Pablo ngu
ár mpote ar tsi Hmu

¹⁶Man'agi di xi'ahu, hingi nugagihu ngu n'ar jö'i xi 'be ár mfeni. Ha nu'mu gi ne gi nugagihu njap'ü, nugagihu, ne da tsä ga exa n'a tsi tui ma nsu.

¹⁷Nuna di xi'ahu hinxi 'raka Jö, go di exasé ma nsu ngu n'a xi 'be ár mfeni.

¹⁸Ngetho nzeye exasé yá nsu ngu yá mfenise'ü, ma ga exka ma nsu n'ehe 'mu.

¹⁹Nu'ahu gi pe'su n'ar hoga mfeni, hanja gi johyahu gi oxu nu'u xi 'be yá mfeni.

²⁰Gi tsetathohu nu'u togo ja'ahu ngu ne'ü. Juk'ahu nö'ö ne'ü, ne hömp'ahu nö'ö te gi pe'su. Ot'a ndöta, ne gi numañhohu nu'mu wande 'ra'ahu ya mpetgu.

²¹Gehnu ma m'etsahe, hindá juhe ar ts'edi ne nga ja'ahu ngu bi

ja'ahu'u. Nu'mu nu ma'ra exa yá nsu, nuga ma ga exa ma nsu n'ehe, mödi di ñö ngu n'a xi 'be ár mfeni.

²²Hage exa yá nsu gehyu ya ebreo. Dar ebreoga n'ehe. Wa eñ'u xpa e ha yá m'u ar hnini Israel. Xta ekanu n'ehe. Hage yá 'beto ar Abra. Ár 'betogi n'ehe.

²³Hage yá 'bego ar tsi Hmu Hesukristo. Di töta gatho'u. Di ñö ngu n'a xi 'be ár mfeni. Nuga xa xta mpefi. Hingi tsa ga pede hangu ya mfei xi t'akagi. Habu gatho xi jokagi, ne 'butho xi thogagi.

²⁴Kut'a mpengi xi mebgagi ya xodoxy, 'be n'ar mfei da zu yon'ate mfei n'a ngu n'a.

²⁵Hñu'gi xi n'webgagi ya t'o. N'agi bi thoxkagi ya nk'ahni. Hñu'gi xi yu ar motsa habu ndi 'yo har dehe. Xta m'e n'apa ne n'axui har ñhonthe.

²⁶Xa xta 'yo ya 'ñu. Xta k'ont'i nga jöt'a ha ya döthe. Xta k'ot'a ha yá 'ye ya bë. Xta k'ont'a hayá 'ye ma mixodoxy'be ne nu'u hingya xodoxy. 'Butho nga tu har hnini, ha ya ot'at'oho, har ñhonthe ne hayá 'ye nu'u ya ku emp'ö.

²⁷Xa xta tho ar 'befi ne ar nzabi. Xta a ma t'öhö. Xta tho ar thuhu ner duthe, himi otho te nga tsi. Xta tho ar tse. Xi k'at'a ma dutu.

²⁸Mödi njap'u, nö'lö töte tuka ma mui, hyax'mu di beni tengu 'bu ya ku.

²⁹Togo thor hñeni ne nuga hindi tsamañ'u. Wa togo njapabi da mfets'e, ne nuga hingi tsot'a ma mui.

³⁰Nu'mu mahyoní ar nt'ets'i, ma ga exka ma nsu hinte ja ma ts'edi.

³¹Jö togo ár Dada ar tsi Hmu Hesukristo, ne ár meti ar nsunda, pödi hindi mönga ar nhemhñö.

³²Núnu Ndamasko nunar ts'ut'wi mi faxa ar ndö Aretas, bi got'atho gatho ar hnini nda mhikagihmö.

³³Ha bi t'etkagi ha n'ar 'bots'e, ne bi jöbgagi ha n'ár oki n'ar ngu mi 'bu har jödo. Njanu da k'ot'a ha yá 'ye'u.

Ar m'ite mi foxa hár ndo'yo ar Pablo

12 Majöni hinte faxkagi ga exa ma nsu. Honse ma ga xi'ahu nuya ngu ya t'i ne ya nt'udi xi 'raka ar tsi Hmu.

²Di pö n'ar ñ'oho mi 'buhw*i* ar tsi Hmu Hesukristo, xi tho 'ret'amagoho njeye bi njuts'i ba tsong*a* har hñu mhets'i. Hage mi oda hár ndo'yo wa xki boni, hindi pödi. Jö go pödi.

³Hö, di pö nor ñ'oho'ö. Hage mi oda hár ndo'yo wa xki boni, hindi pödi. Jö go pödi.

⁴Ne bi ts'ixa har nzathom'u habu bi 'yo 'ra ya mhö hiñl'othowa hanja da 'ñenö, ne hinxi t'umba ar sek*i* ar meximh*ai* da mö.

⁵Nunar ñ'ohonu tsa ga e'spa ár nsu. Ha nuga hinga ma ga exa ma nsu, honse ga exa ma nsu hindi tsedi.

⁶Nu'mu ga nemhö ga exa ma nsu, hinxta 'be ma mfeni, ngetho majöni. Di thok'atho njap'u, ne gatho da bökgagi honse ngu handgagi di 'bui, ne oxkagi di mö.

⁷Ne hindu thotho ga exa ma nsu da handa nu'u ngu ya t'i, bi t'akagi n'ar m'ite foxa ha ma ndo'yo. Gehnu n'ár 'bego ar ts'ondöhi febgagi, hingi hegagi da thota ma ñ'ets'i.

⁸Hñu'gi xta apa ar tsi Hmu da hñögagi.

⁹Ne xi 'ñengagi: Ñhogamui nö'lö xta hwék'a'i, honseu gi honi.

Ngetho ma ts'edi da nheki xiñho ha ri ngwent'i. Jange ma ga ñhogamui ga exa ma nsu ha ma ngwent'i, ne njap'ü da nheki ha ma m'ui ár ts'edi ar tsi Hmu.

¹⁰Jange ngetho di tengə ar tsi Hmu Hesukristo, di johya ha ma ngwent'i, ha ya nts'ani, ha ya k'at'i, ha ya nt'utsa, ha ya dumui. Ngetho nút'mu xi wentk'agi, töte di pe'sa ar ts'edi 'mu.

¹¹Xta exa ma nsu ngu n'a xi 'be ár mfeni. Ha nu'ahu go ga jakagihu, ndi 'ñep'ahmöhü ngi ñömañhogihu. Ngetho hinte tökagi nuya döta mpote eñ'ü, mödi nuga hinter m'ekagi.

¹²Nú'mu nda 'buñhwihup'ü, xa da tseti ndi otk'a ya döta nt'udi, ne nu'ü ya 'befi hingi tsä da 'yot'ase n'ar jö'i. Njap'ü nheki ár mpotegi ar tsi Hmu.

¹³Tema hingi ñhehwihu nu ma'ra ya nijö 'mu. Honse nu'ahu hind a'ahu gi fækagihu. Di xi'ahu gi pumgagihu.

Ar Pablo mö ma da k'ö'sa ár hñu'gi

¹⁴Xta ñhoki ga tsoñ'ahu ár hñu'gi. Ne di xi'ahu hinga ot'ahu ar xuhña, ngetho hendi homp'a nö'ö te gi pe'sü, go di hoñ'a'ihü. Hinge ya bötsi kwata ya m'ets'i da zokwa yá dada, nuyá dada kwata te da zokwa yá bötsi.

¹⁵Ne nuga xa ga njohya ga te gatho ya ñho di pëts'i, ne ga tese ma ts'edi di hoñ'a ri ñhohu. Nú'mu hyax'mu huxa ma mhöte di pes'ahu, hage ma gi hyehü gi mökagihu.

¹⁶Nuga hinte ma mfats'i xta hömp'ahu, mödi 'ra enö xi nts'ogi, jange xta ha'ahu.

¹⁷Hage xta juk'ahu ar bojö xi 'ya'ahu nuya xta pehní xpa tsöñ'ahu.

¹⁸Nú'mu nda apa ar möte ar ku Tito ne nö'ö man'ar ku ma ba tsöñ'ahu, hage ja te bi hñöñ'ahu ar Tito. Hin'ö. Ngetho n'adar mfeni di pe'se, get'lö ar 'nu di teñhe.

¹⁹Ha gi beñhu di hoñhe hanja gi numañhogihe. Hin'ö. Di 'buñhe hár nthandi Jö, di 'buñbehe ar tsi Hmu Hesukristo di möñhe nö'ö xta ñöhe. Honse di hoñhe ri ñhohu ne da te ri ñ'emuihu.

²⁰Tuka ma mui nú'mu xka tsömp'ü, hinga ma ga tiñ'ahu ngu di nega, ne nu'ahu hingi ma gi hyandagihu ngu gi nehu. Nu'mu gi pe'sü ya tuhni, gi hyojwu yá ñho ri ñ'ohu, gi po ri kwehu, gi ñhehu, gi juxu ya nhemhñö, gi thentehu, hingi ne gi nuhu ri ñ'ohu, ne hingi mpehu mahyegi, gehnu tuka ma mui.

²¹Tuka ma mui n'ehe, nu xka map'ü, Jö da jakagi ga 'be ma tsä ga nzoni. Ga 'ba made ga apabi da maxa nu'ü togo xi 'yot'a ya ts'oki mam'et'o, ne hinxi 'yot'wa yá ntso'mi. Nuyá ts'oki xi nts'otho, 'bengwi ya jö'i hinxi nthötwi, ne yá ts'onhe.

13 Nunar hñu'ginu xka map'ü. Gatho nuya ts'oki ma da thuxa ar mfei, da mö hö njap'ü, honse nu'mu yoho wa hñu da ñamajöni.

²Ha nuga da xi'ahu nu nda 'bup'ü, ne nupyä di 'yo yap'ü di xi'ahu, gatho nu'ü xi 'yot'a ya ts'oki ne gatho numa'ra, nú'mu xka map'ü, hinto ma ga et'atho ma xutha nö'ö xi 'yot'e.

³Nu'mu gi ne gi pöhu xiñho, hage ar tsi Hmu Hesukristo xi'ahu nö'ö

di mönga ne hindi mönsega, pöhü ar tsi Hmu hingi k'at'a ár ts'edi da zo'ahu. Nunu xa pongwatho ár ts'edi.

⁴Ngetho mödi bi tho bi ts'uta har pont'i hinte mi pe'sa ar ts'edi, nupya 'bui pe'spabi ár ts'edi Jö. Di njahep'u n'ehe, di 'būlbehe hinte di pe'se ma ts'edihe. Nuje di pe'sfe ár ts'edi Jö n'ehe ga zo'ahe.

⁵Bensehü, ha gi pe'su ar ñ'emui. Tsasehü n'a ngu n'a, wa hinxka 'ñethü ha ri muihü ar tsi Hmu Hesukristo. Wa hinxka thohü xiñho nga tsasehü.

⁶Mödi di kaxmbenihe gi beñhu xta thohe xiñho nunar tsatinu.

⁷Ne di afe Jö da max'ahu hingi 'yothü nö'lö hingi ho. Hindi hoñhe da nheki xta thohe xiñho ar tsati. Di nehe gi 'yothü nö'lö xiñho, mödi da thandgagihe hinxta thohe xiñho nunar tsatinu.

⁸Ngetho hinte tsä ga pehe di nemhö ga ko'mhe nö'lö majöni. Honse tsä ga mpëhe ga jafe da nungi.

⁹Jange di johyahe hindi pe'se ar ts'edi, ha nu'ahu hö. Ne xa di afe Jö da max'ahu gi 'buhü n'ar m'ui xint'axi.

¹⁰Jange di ot'ahu nunar he'minu hindi 'bup'utho, di ne xka map'ü hinga zo'ahu nts'edi. Ga juka nunar ts'edi xi 'raka ar tsi Hmu ga fax'ahu da te ri jamfihu, ne hinga ga ts'omp'a ri m'uihu.

Ar Pablo pempa nzengwa ya ku ne tetwa Jö

¹¹Jange tsi kuhü, njohyahü, umba ri muihü gi pe'su n'ar m'ui xint'axi, hñu'mfu ár mui ri ñ'owihu n'a ngu n'a, pe'su n'adar mfeni ne ar hogam'ui. Ne gi 'buhwihiü Jö togo unga ar hogam'ui ne ar mhöte.

¹²Nzengwahü n'a ngu n'a di 'benga ar t'ek'ei.

¹³Gatho ya ku di 'buhewa, di peñ'ahe ar nzengwa.

¹⁴Dá hwék'ahu ár nt'uni ar tsi Hmu Hesukristo, dá 'ra'ahu ár mhöte Jö, ne gi 'buhwihiü ár Hñö Jö. Dá njap'u.